

Duru Doğa Yazıcı
001129-0065

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“ Kadının Sessiz Çığlığı ”

Danışan Öğretmen: Betül Buzluk

Öğrencinin Adı: Duru Doğa

Öğrencinin Soyadı: Yazıcı

Diploma Numarası: 001129-0065

Sözcük Sayısı: 3729

ARAŞTIRMA SORUSU: Tezer Özlü’ nün *Yaşamın Ucuna Yolculuk* adlı yapıtında toplumsal düzenin dayatmasına karşı bireyin gizli başkaldırısı ve varoluş mücadelesi nasıl incelenmiştir?

ÖZ (ABSTRACT)

Bu çalışmada, Tezer Özlü’ nün iç dünyasını tüm saflığı ve duruluğuyla okura sunduğu “Yaşamın Ucuna Yolculuk” yapıtı üzerinden kadının toplumsal düzenin dayatmasına gizli başkaldırısı ve kendini var etme çabası incelenmiştir. Bu inceleme esnasında Tezer Özlü’ nün “Çocukluğun Soğuk Geceleri” ve “Kalanlar” adlı yapıtlarına da göndermelerde bulunulmuştur. Alışılmış değerlere, yaptırımlara karşı aldığı tavrın göz ardı edilemeyecek bir ölçüde görüldüğü Tezer Özlü’ nün yapıtlarında, birbirine karşıt yaşam ve ölüm izlekleri yaşamın önemli bir boyutu olarak da gördüğü aşk izleği ile birbirlerini tamamlayacak biçimde kendini göstermektedir. Bu çalışmada, “çocukluğunun soğuk geceleri”nden yaşamının ucuna kadar olan yolculuğunda bir kadın olarak varoluş mücadelesini en salt biçimde okurla paylaşan Tezer Özlü’ nün kadının topluma karşı verdiği özgür bir birey olma mücadelesi yapıtlarından yola çıkılarak incelenmiştir. Seçilen yapıtlar Toplumsal Yapı İçinde Kadının Varoluş Çabası başlığı altında “sınırlar” ve “yalnızlık” alt başlıklarıyla incelenmiş, toplumdaki kadın algısının ve Tezer Özlü’ nün bu algıyı nasıl yorumladığı, sonuç olarak da bu algının bir kadının hayatı üzerinde ne gibi etkileri olabileceği değerlendirilmiştir. Bir başka çalışmada Tezer Özlü’ nün yapıtlarında, farklı kadın kimliklerinin nasıl ele aldığı üzerine inceleme yapılabilir.

Sözcük Sayısı: 177

İÇİNDEKİLER

1) GİRİŞ.....	4
2) TOPLUMSAL YAPI İÇİNDE KADININ VAROLUŞ ÇABASI.....	8
1. SINIRLAR.....	12
2. YALNIZLIK.....	14
3) SONUÇ.....	16
4) KAYNAKÇA.....	16

1) GİRİŞ

“Sınırlar kadar hiçbir kısıtlamadan sıkılmadım ve kendi sınırlarım içinde sınırsızlığımı kurdum. Hiç değilse bana özgü bir sınırsızlık, kendi suskun, kendi çılgılığımın sınırsızlığı.” Tezer Özlü / Yaşamın Ucuna Yolculuk

Tezer Özlü 1943 – 1986 yılları arasında yaşadığı süre zarfında kaleme aldığı, sürekli olarak yaşam ve ölüm izleklerinin birbirini bütünlediği yapıtları ile Türk edebiyatının çok erken yaşta yitirdiği en özgün kalemlerinden birisidir. Türk edebiyatının “gamlı prensesi” olarak da anılmaktadır. Hayatını “yaşamak” olgusundan daha ziyade bitmek tükenmez bir mücadele ile sürdürmüş olan Özlü’nün, ilk kez 1978’de basılan ve 1963’ten itibaren dergilerde yayımlanan öykülerinden oluşan kitabı *Eski Bahçe*’dir. 1980’de yayımlanan ve hayatı boyunca çıkmazından kurtulamadığı çocukluğunu konu alan *Çocukluğun Soğuk Geceleri* yazın yaşamının başlangıcını da oluşturmuştur. Tezer Özlü, kişiliğinin derinliklerinde kalan o “giz”i bir bakıma bu yapıtın adını verirken de okuyucuya anlatmaya çalışmıştır. Nasıl bir çocukluk geçirdiği, beklentileri, hayalleri konusunda çok da açık olmamakla birlikte esenliksiz bir çocukluk süreci yaşadığı bellidir. Bu eksik süreç ilk gençlik yıllarına, erişkinlik ve yetişkinlik süreçlerine de yansımış, geçmişinden taşıdığı izler ileriki hayatını şekillendirmesinde ve “yanlış” kararlar vermesinde baskın bir role sahip olmuştur. Örneğin sağlıklı bir evliliğe sahip olan bir aile ortamı görmemesi kendi ilişkilerini ve evliliğini de yürütememesine neden olmuştur. *Çocukluğun Soğuk Geceleri* adlı yapıt adını ise Tezer Özlü’nün yaşamının tamamını kaplayan ve hatta benliğini oluşturan yalnızlık olgusunun çağrışımsal bir anlamından, “soğuk”tan almıştır. Yapıtının başlangıcında da geceleri annesine sokulup hem soğuktan hem de yalnızlıktan korunduğunu dile getiren Özlü’nün yalnızlık ve soğuk kavramlarını birbirinden ayırmadığı açıkça görülmektedir. Derinden etkilendiği ve tıpkı kendisi gibi yaşamın anlamı arayışında örtüştüğü üç yazar olan Svevo, Kafka ve Pavese’nin izinden giderek yazdığı ikinci romanı 1983’te *Bir İntiharın İzinde (Auf den Spuren eines Selbstmords)* adıyla yayımlandı. 1983 Marburg Yazın Ödülü’nü kazanmasının ardından, Tezer Özlü *Bir İntiharın İzinde* adlı eserini *Yaşamın Ucuna Yolculuk* adıyla Türkçe olarak yeniden kaleme aldı ve eser 1984’te basıldı. Özlü’nün eserindeki bu ad değişikliğinin sebebinin yaşadığı gelgitler olması muhtemeldir. “İntihar”dan “yolculuk”a değişen algısı görünürde bir

umut ışığına işaret ederken Özlü için ölümün veya diğer bir deyişle yaşamın sonunun bir başka adıdır yolculuk. *Yaşamın Ucuna Yolculuk*'ta da değindiği üzere yaşamı gitmek olarak algılayan Özlü için yaşam ve ölüm olguları da eşdeğerdir. “İntihar”, “yolculuk”, “yaşam”, “ölüm” kavramlarının tümü ele alınacak olunursa, bunların tamamı genel kaniya göre farklı farklı anlamlar taşıırken Tezer Özlü’ye göre birbirini tamamlayan, kendi algısına da aynı anlamları işaret eden kavramlar olduğu açıkça görülecek, hissedilecektir.

Yaşamın Ucuna Yolculuk belirgin bir olay örgüsü barındırmamakla birlikte yazar-anlatıcı-odak figür üçlemesi ve birinci tekil kişi anlatımıyla okura sunulmuş bir kurgudur. Çeşitli Avrupa kentlerine olan yolculuklar, tanıştığı insanlar ve gözlemler aracılığıyla Tezer Özlü, varoluş sorunsalını iç monologlardan oluşan kurgusuyla irdelemiştir. Benzer özellikler *Çocukluğun Soğuk Geceleri* adlı roman için de geçerli olup burada çocukluk günlerine dönüp o süreçte ileriki hayatını etkileyecek olan yalnızlık, cinsel deneyimler gibi bir çocuk için çok erken duygularla tanışan odak figürün çocukluğundan ilk gençlik yıllarına, olgunluk sürecinden bugüne uzanan değişim ve gelişim dönemini konu almaktadır. Örneğin akıl hastanesinde kaldığı beş yılın ardından bir sinema salonunda izlediği iki saatlik *Guguk Kuşu* filminde bu süreçte yaşadığı tüm acıları görmüş ve bir süre filmin etkisinden kurtulamamıştır. Acılarını anımsamasıyla bir anda bastıran ruhsal çöküntüsü yüzünden sinema salonundan ayrılmıştır ve onunla birlikte filmi izleyen seyircilerin Özlü’nün yaşadıklarını yaşamadıkları için, kafalarına elektroşok verilmediği için bu yaşananları algılayamadığını düşünmüştür. Filmde ona acılarını anımsatan sahnede doktorlar hastane düzenine başkaldıran, hastaların dış dünyada iyileşeceklerini savunan ve bu yolda çaba harcayan bir hastayı elektroşoka yatırmak üzeredir. Bu sahnenin ona anımsattığı acılardan çok elektroşoka yatırılan hastayla Tezer Özlü’nün savunduğu hayat görüşünün benzemesi, üzerinde durulması gereken diğer bir noktadır. Özlü ile hasta arasındaki tek fark hastanın başkaldırdığı düzen hastanenin düzeni, Tezer Özlü’nün başkaldırdığı düzen ise toplumun kendisidir ve iyileşme ancak insanın kendine, özüne yoğunlaşabilme özgürlüğüne sahip olmasıyla mümkündür. Bir süre sinema salonunun dışındaki pasajda hava aldıktan sonra yarıda bıraktığı filmi tekrar izlemek için salona giren Özlü filmin sonunda hastanın bir ağaçtan farksız pasif, edilgin bir hale gelmesinin ardından geri kalan hayatının daha fazla derin acılarla dolmasını engellemek isteyen bir arkadaşı tarafından

boğulup öldürülmüştür. Tezer Özlü yapıtında bu ölümü bir kurtuluş olarak değerlendirmiştir. Filmin acıklı sonu da Tezer Özlü'nün içselliğiyle, “yaşam” algısıyla örtüşür niteliktedir: Tek kurtuluş ölümdür. Yıllarını geçirdiği akıl hastanesinden kurtulmanın en kısa yolunun çok iyi, çok yumuşak davranmak olması, biraz istediği gibi davranmaya başlayınca hemen demir parmaklıklar ardına kilitlenmesi, bir an önce akıl hastanesinden kurtulabilmek için elektroşoka yatmaya razı gelmesi gibi Tezer Özlü'nün yaşadığı ve zihninde yer edinen bu anılar, aslında üstü kapalı da olsa okura gerçek dünyada da böyle olduğunu, yaşamın boyun eğmek ve kabullere itaat etmekten ibaret olduğunu sezdirmektedir. Yapıt boyunca da bu senelerinin izlerini geriye dönüş teknikleriyle kurguya yedirerek okurla paylaşmıştır. Yaşamının belirli dönemlerinden bahsettiği *Çocukluğun Soğuk Geceleri*, adeta yine Tezer Özlü'nün yazar-anlatıcı-odak figür üçlemesiyle kurguladığı *Kalanlar* adlı yapıtında özetlenmiştir:

”Doğumun bile bir kökünden kopma idi. On yaşıma kadar, çevremi özellikle çevremdeki sessizliği kavramaya çalıştım... Yirmi yaşım ile otuz yaşım arasında aklın bittiği yerleri ve çıldırmanın sınırlarını aradım... Otuz yaşım ile kırk yaşım arasında ne akıllı ne de çılgındım. Dünyayı kavradığımı sandım... Kırk yaşındaydım. Bugün, gecenin bazı saatlerinde kitlenin anlamsız gürültüsü içinde boğuluyorum... Kendimi öldürmeye çalışıyorum... Özlemlerim kalmadı. Bıraktım. Hepsini kendi ve benim dünyamı anlamaları için bıraktım... Ve bana ölümsüzlerin sonsuz acıları kaldı.” (Özlü, T. (2015). *Kalanlar*. İstanbul: YKY)

Yaşamın Ucuna Yolculuk' ta Tezer Özlü, içine hapsediği gizli dünyasında tıpkı Pavese, Svevo ve Kafka gibi içindeki uyumsuzlukları, mücadeleleri, çatışmaları sağaltabilmek amaçlı varoluşunun anlamının izini sürmektedir. Bu “yolculuk” aslında yazarın yaşam olgusunu ortaya koymaktadır. Ona göre yaşam, gitmektir. Alışılmışlıklardan kaçmak, toplumun katı yargılarından, tabularından, kurallarından kaçmak; bireysel bağımsızlığını özgürce sürdürebilmektir gitmek. Kendini aramak, bulmak adına çıktığı içsel yolculuklar Özlü'nün hayatına verdiği anlamı ortaya koyar. Yapıt boyunca da bu içsel yolculuk sürecini iç monologlarla anlatır:

“Kalıplardan kaçmak için gidiyorum. Gitmekten yılmayacağım. Kentlere gitmek, kocalara gitmek, geri dönmek, ülkelere gitmek, tımarhaneye gitmek, gene gitmek, gene gelmek, hiçbir şey

yıldırmayacak beni. Yaşamı, “gitmek” olarak algılıyorum.” (Özlü, T. (2015). Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.52). İstanbul: YKY)

Anlattıklarına bakılacak olunursa gitmek bir bakıma intiharla da eşdeğerdir Tezer Özlü’ nün hayatında. Toplumsal açıdan herkes tarafından kabul görmüş, akıl normlarının dışında bir dünyada ve hatta bir evrende yaptığı derin bir yolculuk, ki bu içsel bir yolculuktur, Tezer Özlü’ nün ruhsal dünyasında dengelerin bozulduğu bir dönem olarak da ifade edilebilir:

"On yaşına kadar evrendeki sessizliği kavramaya çalıştım... Yirmi yaş ile otuz yaş arasında aklın bittiği yerleri ve çıldırmanın sınırlarını aradım. Akıl ve çılgınlık arasındaki, yıldırım hızındaki bu atlayışı sözcüklerle nasıl aktarabilirim. Akıl dünyası başka bir şey olmalıydı. Ben çılgınlık dünyasına en derin yolculuğu yaptım... Çılgınlık yoluyla kurtuluşumu ne büyük cesaretle tamamladım." (Özlü, T. (2015). *Kalanlar*. İstanbul: YKY)

Özlü, var olan dünyanın, herkesin dünyasının; yani sıradanlığın dışında kendi dünyasının peşinde olan ve aslında bu koşuş içinde de hep yalnız olan bir birey, bir kadındır. Hayatı arayışlarla geçen Özlü, aradıklarının ne olduğu konusunda da hep açmazlar yaşar. Ne aradığını bilmemesi onda bu anlamda sürekli bir korku, kaygı ve çekingenlik hali yaratır. Bu belirsizliklerin sonucu olan açmazlar bir türlü kabul edemediği yaşamda ona sınırlamalar getirir ki o bunu “duvar” metaforuyla aktarır:

“Her duvar dar. Her duvar kapalı. Her duvar insanın üzerinde bir baskı. Bu kentin her yerine daha önceki duvarlarımla birlikte gidiyorum.” (Özlü, T. (2015). *Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.15). İstanbul: YKY)*

Yaşamında onu belli aralar, gelgeç zamanlarda mutlu kılan dost sohbetleri, yaşamına giren erkekler, sanatsal etkinlikleri hep anlık ve sürelidir. Çünkü hepsinin sonunda o, kendinin de aşamadığı ama var olduğunu bildiği “duvar” vardır. Kalıplar ve dayatmalar tüm içsel yolculuklarına, gitmelerine, kaçmalarına rağmen yine karşısına bir duvar olarak belirir. Ama Özlü yine ve yeniden kaçı, kendini bulmayı tercih eder: Berlin’den Hamburg’a, Hamburg’dan yine Berlin’e, Doğu İstasyonu’ndan Prag’a, Prag’dan Viyana’ya, ardından Viyana-Zagreb-Belgrad yolunu bitirerek Niş’e ve daha birçok Avrupa

kentine daha... Özlü, Çocukluğun Soğuk Geceleri adlı romanında da çocukluğundan beri, seyahat eden insanlara ne kadar çok özendiğini ve ileride kendisinin de uzak dünyaları tanımak istediğini söylemiştir.

“Sevgili Leyla’cığım, iyi olmana çok sevindim. Fatoş için dua ediyorum. Çok mutluluklara layık bir kişi. Kendim de hastalığın neden olduğu depresyon ve üzüntüleri yenmeye çalışıyorum. Zaman geçerse iyi olacak. Okuyorum, yürüyüşe çıkıyorum. İstanbul’da sizlerle olsam daha mutlu olurum, burada hep yalnızım. Yalnız olunca insan acı düşüncelere saplanıyor. Ama iyi olacağıma inancım büyük. Gözlerinden öperim.”¹

Akıl ve delilik arasında sürekli gidip geldiği dönemlerine anlatılarında sıkça değinen Tezer Özlü’ nün gitmeyi intiharla eşdeğer tutuşu açıkça görülmektedir. On sekiz yaşından itibaren aklın sınırlarını zorlayarak akıldan öte, bambaşka boyutların derinliklerine varmak için birkaç kez intihar girişiminde bulunmuştur. Bahsettiği üzere insanların yarattığı bu acımasız yaşamdan kurtulmak için intihara kalkışmıştır. İyileştirildiğinde ise işler hiç de çevresindekilerin, onu sevenlerin beklediği gibi gitmemiş, insanlara olan güvensizliğinin daha da arttığı, aslında yaşamda kopuş sürecine çoktan girmiş olduğu anlaşılmış ve Özlü, insanların ona daha da acımasız olduklarını göstermek için onu yeniden hayata döndürdüklerini düşünmüştür.

“Ölümü denemekse, on sekiz yaşında intihar ettin, güzel genç bedenini ile ölmek, cesedini bulacak kişileri, alın, bu acımasız yaşam sizin olsun, demek istedin. İyileştirdiler. Sana daha da acımasız olduklarını yaşatmak istediler.” (Özlü, T. (2015). Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.71). İstanbul: YKY)

Belki de çok uç bir düşünsel eylem olan “intihar” algısı onun akıl ve delilik arasında sürekli gidiş gelişinin de bir sonucudur. Çocukluğun Soğuk Geceleri’nde Tezer Özlü yaşamın ona yaşatılardan öğretilenden daha başka bir olgu olduğunu düşünmüş ancak insanların bu olguyu karşılayacak nitelikte yaşamadıklarını sürekli gözlemleri ve iç monologlarıyla aktarmış ve bu süreklilik hali onu sorgulamaya ve en sonunda doyumsuzluğa, tatminsizliğe yönlendirmiştir. Bu doyumsuzluğuna Yaşamın Ucuna Yolculuk yapıtının anlatısında daha çok yer veren Özlü, gitmek, umutsuzluk, sonsuzluk ve bireysel

---

¹ Tezer ÖZLÜ’nün Leyla ERBİL’e yazdığı bir mektup

bağımsızlık gibi kavramlar ile düşüncesini okura daha belirgin bir yolla sunmuştur. Genel algıya göre çok akli başında bir duruş sergiliyor olsa da kendi içindeki açmazların sürüklediği bu son, onun yaşam çizgisinde hiçbir zaman sıyrılamayacağı bir gerçek olarak kalacak, yalnızlık ve bu gerçeğe mücadelesini kuvvetlendirecektir.

2) TOPLUMSAL YAPI İÇİNDE KADININ VAROLUŞ ÇABASI

Toplumsal yapı içerisinde var olmak nefes alıp vermekten çok daha fazla sorumluluk gerektiren bir çabadır. Toplumun genel algısına göre belirli beklentiler, belirli kabuller ve değişmeyen katı bir düzen vardır ki Tezer Özlü gibi toplumsal kabullere, değerlere, kural ve gelenekselliğe karşıt bir yapıya sahip olan insanlar, hayatları boyunca önce “kendi” olarak ayakta durmaya çalışırlar. Ayakta durabildiklerini gördüklerinde de sıradan değil, seçilen ve aranan olduklarını gösterebilmek için varolma çabasına girerler ancak her zaman başarıya ulaşamaz, hayat tarafından reddedilirler. Aslında bu tür insanların temelde toplumla bir doku uyumsuzlukları vardır ve kabul görmemeleri temelde bu nedenledir. Kadınlar ele alınacak olursa, ataerkil aile yapısının da bir getirisi olarak, bir kadına daima “ailenin anası” rolü biçilmiştir. Türk anne modeline göre “ailenin anası” eşinin lafından çıkmaz, sadıktır, boyun eğer, susar, çocuk büyütür ve durmadan ev işleri yapar. Ancak gelişen ve değişen dünya düzeni ile birlikte “yeni arayışlar içerisinde modern kadınlar” boy göstermeye başlamıştır. Artık modern kadınlar başarılıdır, bir meslekleri vardır ve düzenli bir işe sahiplerdir. Ekonomik özgürlüklerini ellerine almış, iyi bir konuta sahip iyi de bir aile kuran kadın konumundadırlar. Tam da bu noktada yine toplumun ona çizdiği sınırları aşan karşıt kadın Tezer Özlü gelir akla. Ona göre topluma uymamak var olmaktır. Uyumdan kaçmak ve var olmak; bir anlamda kendisini hem topluma hem kendisine kanıtlamak adına da gitmeyi, kaçmayı tercih etmektedir:

“Sordukları zaman bana ne iş yaptığımı, evli olup olmadığımı, kocamın ne iş yaptığını, ana babamın ne olduklarını sordukları zaman, ne gibi koşullarda yaşadığımı, yanıtlarımı nasıl memnunlukla onayladıklarını yüzlerinde okuyorum. Ve hepsine haykırmak istiyorum. Onayladığınız yanıtlar yalnız bir yüzey. Ne düzenli bir iş, ne iyi bir konut, ne sizin “medeni durum” dediğiniz durumsuzluk, ne de

başarılı bir birey olmak ya da sayılmak benim gerçeğim değil.”. (Özlü, T. (2015). Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.57). İstanbul: YKY)

Bir işte çalışmak toplum algısına göre kadının ekonomik özgürlüğünü eline aldığı ve kendi ayakları üzerinde durabildiğinin bir göstergesidir. Kendi kendini var edebilen kadın, yine genel algıya göre, zamanı gelince iyi bir işe sahip birini bulup evlenmeli, düzenli bir yuva kurmalıdır. Özellikle evlilik Türk toplum yapısında en çok önemsenen kavramlardan biridir. Evli olmayan bir kadın ile bir erkeğin birlikte yaşaması hatta özel bir hayatı olması bile Türk toplumunun terbiye anlayışına ters düşer:

“Neden dost olmadan, erkek-kadın, karı-koca olmaya çabalyoruz? Sevişmek için ilkin nikâh imzası mı atılmalı? Karı-kocalar birbirlerinin gövdelerine “mal” gözüyle mi bakmalı? Bizim insanlarımızın insan sevmesi, insan okşaması çocukluktan engelleniyor. Saptırılıyor. Çarpıtılıyor.” (Özlü, T. (2014). Çocukluğun Soğuk Geceleri (s.44). İstanbul: YKY)

Tezer Özlü *Çocukluğun Soğuk Geceleri* romanında annesiyle babasının arasında en ufak bir sıcaklık veya sevgi olmadığına, birbirlerine sorumluluklarının zorunluluğu ile bağlı olduklarına değinmiştir. Küçüklüğünden beri böylesine sevgisiz bir evliliğe tanık olan Özlü’nün evlilik algısına olan mesafeli duruşunun sebebini tahmin etmek zor değildir. Yine *Çocukluğun Soğuk Geceleri*’nde ilk evliliğinde Özlü, nikâh memurunun söylevini bir güldürü izlemiş gibi dinlediğini ve neden evlendiğini de bilmediğini anlatır.

Toplumdaki bireylerin hayatı, genel olarak kabul görmüş normlar üzerine kurulmakla beraber, farkındalığın yol açtığı farklı algılar çerçevesinde bu düzene aykırı bir hayat sürdürmeye başlayan bireyler ise toplum tarafından “yabancı” damgası yemeye mecbur bırakılır. Yabancılaştırılmış birey toplumun bireye çizdiği sınırların dışında yaşamaya başlayıp toplumun aksine kendine özgü din, adalet, düzen, aile, gelenekler ve değerler gibi kavramlar üzerine algılarını oluşturur ve bunu da yaşayışına yansıtır:

“İnsan yirmi yaşında ya toplumun akılla bağdaşmayan düzenine girer ya da var olur. Uyum istemiyor, var olmak istiyor. Gidiyor. Sınırlarını zorluyor. Ben de gidiyorum. Henüz uyum duyacağım hiçbir şeyle karşılaşmadım.” (Özlü, T. (2015). *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (s.48). İstanbul: YKY)

Ancak bu farklılıklar toplumdaki bireylerin hayatını tehdit ettiği zaman, toplum bireyi yabancılaştırmanın da ötesine geçerek ilk olarak bireyin hayatını topluma uyarlayıp yeniden şekillendirme çabasına girer ki bu bir anlamda dayatmadır ve kimi birey bu dayatmaya boyun eğerken kimi birey başkaldırır. Bu başkaldırının bir sonucu olarak da doğal süreçte birey kendi kendini ötekileştirir. Bu düzen bir döngü şeklini aldığı için değiştirilmesi veya karşı çıkılması mümkün olmayan bir gerçeklik ortaya çıkar. Özlü’nün *Çocukluğun Soğuk Geceleri*’nde Özlü’nün anlattığı gençlik yıllarında iyileştirmek adına önce akıl hastanesine yatırılmış ve belirlenen “normal insan” standardına ulaşana dek elektroşoklarla “normalleştirmeye” çalışılmıştır. Biraz olsun istediği gibi davrandığında götürülüp demir parmaklıklar gerisine kilitlenmesi ise bu döngüyü açıklar niteliktedir:

“İsteddiğiniz düzene erişmek o denli kolay ki... Ama insanın gerçek yeteneğini, tüm yaşamını, kanını, aklını, varoluşunu verdiği iç dünyasının olgularının sizler için hiçbir değeri yok ki... Sizin düzeninizle, akıl anlayışınızla, namus anlayışınızla, başarı anlayışınızla hiç bağdaşan yönüm yok. Aranızda dolaşmak için giyiniyorum. Hem de iyi giyiniyorum. İyi giyinene iyi yer verdiğiniz için. Aranızda dolaşmak için çalışıyorum. İstedığimi çalışmama izin vermediğiniz için. Ölmek istedim, dirilttiniz. Yazı yazmak istedim, aç kalırsın, dediniz. Aç kalmayı denedim, serum verdiniz. Delirdim, kafama elektrik verdiniz. Hiç aile olmayacak insanla bir araya geldim, gene aile olduk. Ben bütün bunların dışındayım.” (Özlü, T. (2015). *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (s.58). İstanbul: YKY)

Toplum bireyin ona çizilmiş sınırlar içerisinde yaşayıp yaşamadığına bakarak onu yargılar. Eğer ki birey bu sınırların dışında kendine özgü bir hayat yaşıyorsa bireyi kısıtır, dayatmalarla kontrolünü sağlamaya çalışır ancak başarılı olamadığı anda da yenilgiyi kabullenemeyeceğinden bu bireyi toplumdan soyutlar, yok eder veya bireyin kendini yok etmesine neden olur. Bireyin kendini yok etmesine verilebilecek en uygun örnek intihardır. İntihar çoğu zaman kaçış, kurtuluş ve pes etme anlamları barındırır. Toplumda

kendini var edemeyen ve kendi içinde de var olmasına izin verilmeyen bireylerin izledikleri acımasız bir yoldur intihar:

“Bu ülke insanların ne denli evlilik ve din kurumu altında ezildiklerini düşünüyorsun. Onu intihara sürükleyen olgulardan birinin de Katolikliğin kutsal evlilik kurumu olduğunu kavriyorsun.”

(Özlü, T. (2015). Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.119). İstanbul: YKY)

Tezer Özlü’ nün toplum ve düzen adına yaptığı saptamaların temelinde özgürlük yatmaktadır. Ona göre bir insanın bireyselliğine izin verildiği sürece kişi özgür olabilir. Yaptırımlar, sınırlar, belirlenen kalıplar bireysellik anlayışına ve özgürlüğe karşıdır. Birey kendi arzuları doğrultusunda yaşadığı, hayatına kendi doğrularını uygulayabildiği, kısacası kendince yaşayabildiği sürece bireyselliğe ulaşmıştır. Özlü’ ye göre de yazmak, bireysellik; varoluşun, yaşayabilmenin ön koşuludur. Yazmak var olmaktır. Yazmak özgürleşmektir. Sözcüklerin büyüğü dünyasına dalıp yeni anlamlar yakalamak, kavramları tüm derinlikleriyle sorgulamak, sorgularını diğerleriyle bütünleştirip kendi dünyasının anlamını bulmak ve tüm bunları yazıyla ifade etmek. Tezer Özlü, yazdığı sürece Tezer Özlü’dür. Yazdığında nefes alır, Yazdığında tam anlamıyla özgürdür:

“Sözcüklerim olmadan o gökyüzüne nasıl dayanabilirdim. O caddeye, o geceye, gecelere, uykuyla uyanıklılık arasında öylesine yatıp uyuyamadığım için sinirlendiğim ve her şeyi düşünüp, kalkıp düşündüklerimi sözcüklere çeviremediğim gecelere. Ya da uykunun ölümsü derinliğinde varoluşumuzun küçüklüğünü algıladığım gecelere. Bu yaşam, beni ancak içimde esen rüzgârları, içimde seven sevgileri, içimde ölen ölümü, içimden taşmak isteyen yaşamı, sözcüklere dönüştürebildiğim zaman ve sözcükler, o rüzgâra, o ölüme, o sevgiye yaklaşabildiği zaman doluyor.”

(Özlü, T. (2015). Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.21). İstanbul: YKY)

Ancak bireyin kendi özüne ulaşmak adına attığı tüm adımlar toplum tarafından engellenir ve yine düzene uygun bir hale getirilir. Tezer Özlü bu acımasız gerçeğin farkındadır ve asıl isyanı bu kalıplaşma anlayışınadır. Günlük hayata az da olsa uyum sağlamak amaçlı giyinir; adeta özüne bir perde çeker:

“Giyineli on sekiz saat oldu ve on sekiz saattir oturuyorum. Soyunmam gerek.” (Özlü, T. (2015).

Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.48). İstanbul: YKY)

“Soyunup derime dönmem gerek.” (Özlü, T. (2015). Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.53). İstanbul: YKY)

2.1) SINIRLAR

Tezer Özlü’nün değindiği kavramlardan biri olan ve diğer bölümlerde de değinilen “duvar”, toplum tarafından sınırlandırılmayı anlatmak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca “duvar” kavramı Özlü’nün yaşadığı kent olan Berlin’in meşhur Berlin Duvarı ile de anlam bulmaktadır. Soğuk savaş yıllarının, belki de en açık ve net sembolü olan Berlin Duvarı, 13 Ağustos 1961 yılında, Doğu Alman Meclisi’nin aldığı karar sonucunda yapılmaya başlanmıştır. Amacı, Doğu Almanya vatandaşlarının Batı Almanya’ya göç etmesini engellemektir. Yaklaşık 46 kilometre uzunluğunda bulunan bu duvar, Batı’da yıllarca “utanç duvarı” olarak anılmıştır. 9 Kasım 1989 tarihine kadar ayakta duran bu duvar, Doğu Almanya’nın vatandaşlarına Batı’ya göç izni vermesinin ardından, tüm tesisleri ile birlikte yıkılmıştır. Berlin’deki ilk fiili ayırım, 1961 yılında çekilen dikenli teller ile gerçekleşmiştir. İnsanların yaşadıkları baskı, tutukluluk hissi ve akrabalık özlemleri gibi etkenlerin yanında, ekonomik bunalımın da baş göstermesi sebebiyle, Doğu Almanya’dan Batı Almanya’ya göçlerin sıklaşması sonucu alınan duvar örülme kararının etkileri, günümüze kadar sürmüştür. Bu tarihsel sürecin yansımalarını kişisel yaşamındaki gelgitler, açmazlar ve arayışlarla bütünleştiren Tezer Özlü, toplumsal ve siyasi dayatmaların bireyler üzerinde yarattığı sendromları kurgularına yedirerek anlatımını daha da anlamlandırmıştır. Örneğin Orazio’nun Katolikliğin kutsal evlilik kurumundan dolayı intiharı gibi. Buna dayanarak duvar için kendi içinde bölünmüşlüğü ve anlaşılamamanın, bunalımın, özüne kızmanın en sert ortaya konulmuşluğu denebilir:

“Duvarlar yaşamımızdaki mezarlar mı. Kent sokaklarında çıkan her benlik değiştirilmiş, takınılmış bir kişilik değil mi. Duvarlar gerisinde en çok kendimiz olmuyor muyuz. En çok duvarlar arasında direnmiyor, en çok duvarlar ardında duymuyor muyuz. Duvarlar ardında bu doyumsuz yaşamdan soluklar alarak ve alamayarak ayrılmayacak mıyız. (Özlü, T. (2015). Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.15).

İstanbul: YKY)

Sınırların hayatını yönetmesine izin vermeyen bireyler, bireysel bağımsızlığına, özgürlüğüne ve beraberinde huzura kavuşur. Kendi açmazlarıyla barışan birey hayatı düzenin veya toplumun belirlediklerine göre değil kendi duyumlarına göre algılar. İnsan kendisine bir armağan olarak sunulan varlığını, sonsuzluğuna dek içinde bulunduğu yaşamı kendince şekillendirerek sürdürmeye çalışır. Yaşamın Ucuna Yolculuk'ta kafasına estiği zaman Avrupa kentleri arasında yolculuklara çıkarak, benimseyeceği, içindeki kıpırdanışları dolduracak bir resim bulana dek giden ve benimsediği yaşam biçimine ulaşmaya çalışan Tezer Özlü hayatını kendisine özgü tasarlamış ama bu arayışı da hiçbir zaman son bulmamıştır:

“Sınırları tanıyan, benimseyen, bu sınırlara uyum gösteren hiçbir insan, karşı çıkmanın sonundaki bireysel bağımsızlığa erişemeyecek. Hem karşı çıkıp, hem de sınırlarda yaşayan insan, yaşamı boyunca çıkmazından sıyrılamayacak. Huzursuzluk duyacak ve ne yaşamdan hoşnut olacak, ne de rahatlıkla ölebilecek.. Oysa insan, hem yaşamı, bize sunulan bu en yüce olguyu, hem de yaşam sonunda sonsuzluğa varmayı hak etmek zorunda. Yaşam bu gelişmeye tüm kapılarını açan bir olgu. Gelişigüzel geçip gidilecek bir varoluş değil insan varoluşu. Biçimlendirilecek, değiştirilecek, sınırsızlaştırılacak HER ŞEY.” (Özlü, T. (2015). Yaşamın Ucuna Yolculuk (s.52). İstanbul: YKY)

2.2) YALNIZLIK

Toplumda, günlük yaşantıda kendine dair bir şey bulamayan bireyler içsellğine yönelerek yalnızlaşmaya başlar. Gerçek dünyadaki değerler, ilişkiler, gelenekler bireye hiçbir şey ifade etmez. Bu yüzden birey kendi değerlerine, algılarına, kabullerine yer verebileceği bir dünya yaratır kendince. Hayatı bireyselliğiyle anlamlı hale getiren insanların gitgide daha da yalnızlaşmaları elbet kaçınılmazdır. ”Varoluş” kavramı incelenirken de değinildiği üzere toplumda kendini var edememiş bireyler ancak kendi bireyselliği sınırlarında “var” olabilmıştır. Yaşamın Ucuna Yolculuk'ta da Tezer Özlü ülkelerden, sistemlerden olan kaçışına ve sonucunda ulaştığı kendi bağımsızlığına, kendi başına buyrukluğuna değinir. Bireysel bağımsızlığa bir kere ulaşıldığı zaman yaşamak olgusu ancak bağımsızlıkla anlam kazanır. Yaşam gelişmeye açık bir olgu olduğundan Yaşamın Ucuna Yolculuk'ta da görüldüğü üzere durağanlık bireyi tatmin etmez. Bu da, bu tür insanlar için yeni bir açmazdır:

“Beni ben olarak raylar üzerinde götüren trenlerde algılıyorum gerçek dünyamı. Duran her şey sıkıyor beni.” (Özlü, T. (2015). *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (s.39). İstanbul: YKY)

Durağanlığın tatmin etmemesi ile birlikte arayış kaçınılmaz hale gelir. Tezer Özlü de artık arayışını dış dünyadan kendine, benliğine yönlendirmiştir. Önceleri yabancı bedenlerde aradığı sevgiyi kendi içinde bulmuştur:

“Artık o genç insanın korkutucu arayışı içerisinde değilim. Ne yaşantıları ne de insan sıcaklığını arıyorum. Bugün, hem insan sıcaklığını, hem de sevgiyi yalnız kendi içimde taşıyorum. Yani sevgisizim. Ve soğuk.” (Özlü, T. (2015). *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (s.25). İstanbul: YKY)

Arayış, Tezer Özlü’ nün kendi derinliğinde çıktığı bir yolcuktur; herhangi bir dış etkenin himayesi altında kalmadan, kendi sınırlarında, kendi bağımsızlığında, kendi yalnızlığında:

“Oysa bugünkü yalnızlığım içinde ne denli güçlü ve mutluyum. Korkunç dış ağrısına karşın. Arayışım içinde. Kendi sınırlarımın sonuna doğru çıktığım bu yolculuğun herhangi bir anında nasıl bağımsızım. Bir başımalığımı nasıl derinden duyabiliyorum. Ne kadar mutluyum.” (Özlü, T. (2015). *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (s.62). İstanbul: YKY)

“Başka yollardan gitmem gerek. Her gittiğim yolun yeni bir yol olması gerek.” (Özlü, T. (2015). *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (s.59). İstanbul: YKY)

Sürekli yeni arayışlar, yeni yollar, yeni görüntüler peşinde olmak sonunda Tezer Özlü’ yü doyumsuzluğa götürmüş, bu da içine yeni düştüğü açmaza eşdeğer yeni bir durum yaratmıştır:

“Temmuz güneşi altında meyilli üzüm bağlarında, toprağın üzerinde, onun genç ve hiç sevişmemiş gövdesi ile benim bedenimin hiçbir ortak yanı yok. Ama içimdeki doyumsuzluk değil mi, benden artan, taşan doyumsuzluk değil mi, gövdem taşıyamadığım duyarlılığını, sevmemiş bedenlere yansıttığım.” (Özlü, T. (2015). *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (s.112). İstanbul: YKY)

Tezer Özlü doyum içinde ayrılacağını sandığı bu yaşamdan aslında hiç de doyumla ayrılamayacağını zaman zaman algıladığını anlatmıştır. Daha sanki yaşamın hiçbir olgusunu, algılanan duygularla tutulan

güçle kavramamış ve hiçbir şeyi yaşamamış hissine kapıldığını anlatan Özlü'nün doyumsuzluk sorunsalı açıkça görülmektedir ki arada kalmışlığıyla da ilgilidir. Tezer Özlü'nün gerçekliğinde, çocukluk, kadınlık, erkeklik, yaşlılık, yaşam, ölüm, sevgi, sevgisizlik, doyum, doyumsuzluk, akıl, delilik, varlık, boşluk gibi yaşamda var olan olguların tümü karşıtlarıyla iç içedir ve birbirini tamamlar niteliktedir. Geçen tüm zaman, yaşanan her gün aslında ölümü beklemekten başka bir şey değildir ve hatta Özlü'ye göre yaşamın hiçbir zamanı yoktur; yaşam zamansızdır.

3) SONUÇ

Bu tez çalışmasında Tezer Özlü'nün *Yaşamın Ucuna Yolculuk* adlı romanında, *Çocukluğun Soğuk Geceleri* ve *Kalanlar* adlı romanlarına da göndermelerde bulunarak kadının toplumsal düzenin dayatmasına gizli başkaldırısı ve kendini var etme çabası incelenmiştir. Yapıtlarda toplumsal yapı içinde kadının varoluş çabası “sınırlar” ve “yalnızlık” alt başlıklarıyla incelenmiş, toplumdaki kadın algısı ve Tezer Özlü'nün bu algıyı nasıl yorumladığı, sonuç olarak da bu algının bir kadının hayatı üzerinde ne gibi etkileri olabileceği değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Tezer Özlü'nün kendini toplumdan, toplumun düzeninden ve kabullerden soyutlayan; yaşadığı dünyayı benimseyemediği için kendi iç dünyasını ölüm-yaşam açmazlarının ağlarından örerek hayatını devam ettiren bir kadın olduğu kanısına varılmıştır.

4) KAYNAKÇA

- Özlü, T. (2015). *Yaşamın Ucuna Yolculuk*. İstanbul: YKY
Özlü, T. (2015). *Kalanlar*. İstanbul: YKY
Özlü, T. (2014). *Çocukluğun Soğuk Geceleri*. İstanbul: YKY
Akçok, Baran. "Berlin Duvarı'nın Tarihçesi Ve Yıkılışı." Bilgiustam. Web. <<http://www.bilgiustam.com/berlin-duvarinin-tarihcesi-ve-yikilisi/>>.